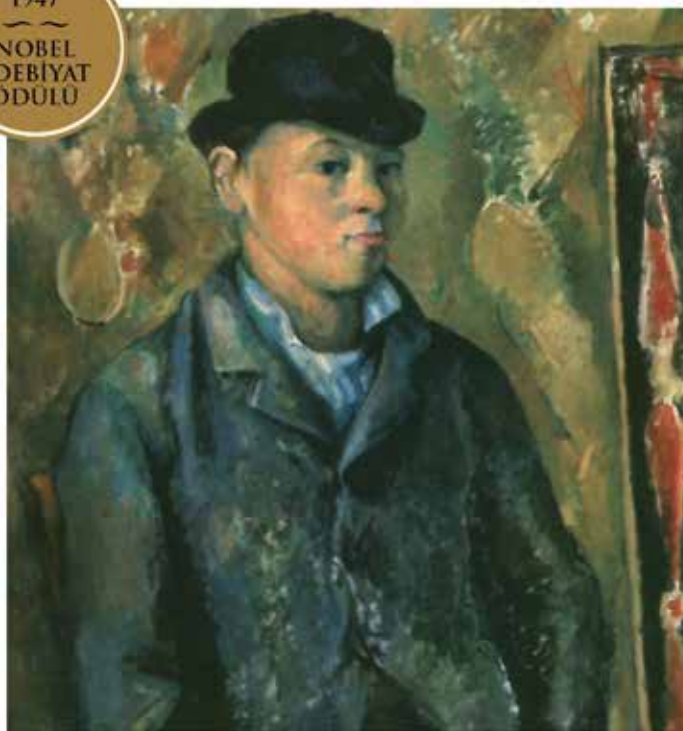

ANDRÉ GIDE

KALPAZANLAR

1947
—
NOBEL
EDEBİYAT
ÖDÜLÜ

ROMAN

Çeviri: TAHSİN YÜCEL

8.
BASKI

ANDRÉ GIDE
KALPAZANLAR

Can Modern

Kalpazanlar, André Gide

Fransızca aslından çeviren: Tahsin Yücel

Les faux-monnayeurs

© 1925, Éditions Gallimard

© 1989, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1989

8. basım: Ekim 2019, İstanbul

Bu kitabın 8. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı, iç baskı ve cilt: İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri

Çobançeşme Mah. Altay Sk. No: 8

Yenibosna-Bahçelievler, İstanbul

Sertifika No: 44066

ISBN 978-975-510-128-6

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789755101286

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

ANDRÉ GIDE
KALPAZANLAR

ROMAN

1947 NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ

Fransızca aslından çeviren

Tahsin Yücel

Andr  Gide'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Vatikan'ın Zindanları, 1989

Dünya Nimetleri ve Yeni Nimetler, 1989

Ayrı Yol, 2009

Chopin Üzerine Notlar, 2010

Tohum Ölmezse, 2010

Isabelle, 2011

Kadınlar Okulu, 2011

Theseus, 2012

ANDRÉ GIDE, 1869'da Paris'te doğdu. Yazı hayatına 1891'de yayımladığı “André Walter'in Defterleri” ve “Narkissos Üstüne İnceleme” ile başladı. Bunları 1897'de yayımladığı ünlü yapıtı *Dünya Nimetleri* izledi. En önemli eserlerinden biri olan *Ayrı Yol'u* 1902'de yayımladı. Gide'in yazarlıktaki ustalığı, üslubundaki açıklık ve duruluk, bir yandan kitaplarında ortaya koyduğu kaygılarıyla, öte yandan düşüncelerinin karmaşıklığıyla tam bir çelişme halindedir. 1919'da yazdığı *Pastoral Senfoni* son derece duygulu ve insancıl bir romandır. Gide'in en iyi eseri sayılan *Kalpazanlar* 1925'te yayımlandı. Bu tarihten sonraki eserlerinde toplum sorunlarını öne aldı. Çağının aydınları üstünde büyük etkisi oldu. 1947'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü aldı. 1951'de öldü.

TAHSİN YÜCEL, 1933'te doğdu. Galatasaray Lisesi ve İÜ Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Öğrencilik yıllarında Varlık Yayınları'nda çevirmenlik ve yazı işleri müdürlüğü yaptı. Mezun olduğu bölümden 2000 yılında profesör olarak emekliye ayrıldı. Öykü derlemeleri, romanları, bilimsel araştırmaları ve kurumsal yazılarının yanı sıra Balzac, Flaubert, Daudet, Gide, Simenon, Jean Giraudoux, Proust, Camus, Sartre, Malraux, Saint-Exupéry gibi yazarların eserlerini dilimize kazandıran Yücel, 1984'te Azra Erhat çeviri Üstün Hizmet Ödülü'ne değer görüldü, 1997'de Fransız hükümeti tarafından Palmes Académiques Nişanı, Commandeur derecesi verildi. 2016'da İstanbul'da öldü.

İlk romanımı,
derin dostluğumuz adına
Roger Martin du Gard'a
ithaf ediyorum.

A.G.

Birinci bölüm

PARİS

I

“Tam zamanı, koridorda ayak sesleri duyabilirim şimdi,” dedi Bernard içinden. Başını kaldırdı, kulak verdi. Hayır, babası ile büyük kardeşi Adliye Sarayı’ndaydılar; annesi misafirlikte; kız kardeşi bir konserde; küçük kardeşi Caloub’a gelince, o da her gün liseden çıktıktan sonra bir pansiyona kapanıyordu. Bernard Profitendieu, bakkaloryaya hazırlanmak için evde kalmıştı, topu topu üç haftası vardı önünde. Ailesi yalnızlığını bulandırmamaya çalışıyordu; ama iblis bu türlü kaygılara boş veriyordu. Bernard ceketini çıkarmıştı, gene de bunalıyordu. Sokağa açılmış pencereden sıcaktan başka bir şey girmiyordu. Alnı sırlıslıkladı. Bir ter damlası burnu boyunca aktı, sonra gitti, elinde tuttuğu mektubun üzerine düştü.

“Gözyaşına benziyor,” diye düşündü. “Ama ağlamak tansa terlemek daha iyi.”

Evet, tarih kesindi. Kuşkuya yer yoktu. Kendisi, Bernard söz konuşuydu. Mektup annesine yazılmıştı, on yedi yıllık eski bir aşk mektubu; imzasız.

“Anlamı ne bu harfin? Bir ‘V’ ama ‘N’ de olabilir pekâlâ... Anneme sormak yakışık alır mı? Zevkine güvenelim. İstersem adamın bir prens olduğunu bile kurabilirim. Bir de bir serserinin oğlu olduğumu öğrenirsem buyurun cenaze namazına! Babanın kim olduğunu bil-

mezsen ona benzemek korkusundan da kurtulursun. Her araştırma bir yük yükler omzumıza. Biz yalnız kurtuluş yanına bakalım işin. Derinlere inmeyelim. Bugünlük bu kadar yeter.”

Bernard mektubu katladı. Paketteki öbür on ikisiyle aynı büyüklükteydi. İncecik pembe bir şeritle bağlıydılar; bu şeridi çözmesi bile gerekmemiştir; tomarı eskisi gibi kapatmak için yeniden kaydırır şeridi. Tomarı mücevher kutusuna, kutuyu da konsolun çekmecesine koydu. Çekmece açık değildi; yukarıdan vermişti sırrını. Bernard ağır bir akik tabakasıyla örtülmesi gereken tahta tavanın ayrık uçlarını sıkıştırır. Akik tabakasını usulca, dikkatle düşürdü, iki kristal şamdanla az önce zaman öldürmek için onarmaya çalıştığı ağır saati eski yerlerine koydu.

Saat dört kez vurdu. Zamanında koymuştu yerine.

“Sayın sorgu yargıcı ile oğlu sayın avukat, saat altıdan önce dönmezler. Zamanım var. Sayın yargıç eve dönünce gittiğimi anlatacak güzel mektubu, masasının üstünde bulmalı. Ama bu mektubu yazmadan önce düşüncelerimi havalandırmak gereksinimindeyim, gidip sevgili Olivier’ciğimi görmeli, hiç değilse geçici bir tünek bulmalıyım. Olivier, dostum, benim için senin hatıraseverliğini denemek, senin için de kaç para ettiğini göstermek zamanı. Dostluğumuzun güzel yanı, şimdiye kadar birbirimize hiç yardımda bulunmayışımızdır. Adam sen de! Yapılması eğlenceli bir yardım istemek sıkılmaz adamı. Olivier yalnız olmayacak, işin tatsız yanı burası. Ne yapalım, bir kenara çekmenin yolunu bulurum. Sakinliğimle ürpertmek istiyorum onu. En çok olağanüstü durumlarda doğal buluyorum kendimi.”

Bernard Profitendieu’nün bugüne kadar yaşadığı T. Sokağı, Luxembourg Bahçesi’ne çok yakındır. Dört-beş dostu, her çarşamba, orada Médici Çeşmesi’nin yukarısına düşen ağaçlık yolda buluşmak alışkanlığında ydır. Sa-

nattan, felsefeden, spordan, politikadan, edebiyattan söz ederlerdi. Bernard çok hızlı yürümüştü; ama bahçenin parmaklıklı kapısından geçerken, Olivier Molinier'yi gördü, adımlarını yavaşlattı.

Topluluk her zamankinden daha kalabalıktı o gün, havanın güzelliğinden olacak. Bernard'ın tanımadığı bazı kimseler de katılmıştı aralarına. Bu gençlerin her biri, başkalarıyla karşı karşıya gelir gelmez, uydurma bir kişilik takınıyor, neredeyse bütün doğallığını yitiriyordu.

Olivier, Bernard'ın yaklaştığını görünce kızardı, konuştuğu genç kadını oldukça kaba bir biçimde bırakarak uzaklaştı. Bernard en yakın dostuydu, bunun için Olivier onu hiç de aramıyormuş gibi görünmeye son derece dikkat ediyordu, bazı bazı görmezlikten geldiği bile olurdu.

Bernard, onun yanına gelmeden, birçok toplulukla karşılaşmak zorundaydı, hem o da Olivier'yi aramıyormuş gibi davranıyor, bu yüzden oyalanıyordu.

Arkadaşlarından dördü, kendilerinden daha yaşlı olduğu açıkça görülen, burundan tutturma gözlüklü, ufak bir sakallının çevresinde toplanmıştı. Dhurmer'di bu, elinde bir kitap tutuyordu.

"Böyle işte," diyordu, özellikle bir kişiye söylüyordu bunu, ama herkesçe dinlenildiğine sevindiği de açıkça belliydi. "Otuzuncu sayfaya kadar okudum, bir tek renk bulamadım, şöyle 'çizen' bir sözcük bulamadım. Bir kadından söz ediyor; giysisi kırmızı mıydı, mavi miydi, bunu bile bilmiyorum. Renk olmadı mı, bitmiştir, hiçbir şey görmem ben." Sözlerinin fazla önemsenmediğini sezdikçe bir abartma gereksinimi duyuyor, ısrar ediyordu: "Hiç ama hiçbir şey."

Bernard onu dinlemiyordu artık; fazla çabuk uzaklaşmayı da yakışsız buluyor; ama daha şimdiden, arkadaşilerin tartışmasına kulak kabartıyordu. Genç kadından ayrıldıktan sonra Olivier de onlara katılmıştı; bun-

lardan biri bir banka oturmuş, *L'Action française*'i okuyordu. Olivier Molinier, bütün bu gençler arasında ne kadar da ağırbaşlı görünüyor! Oysa en gençlerinden biri. Hemen hemen çocuksu yüzü ile bakışı, düşüncesinin erken gelişmişliğini belli ediyor. Kolayca kızarır. Sevecendir. Herkese karşı ne kadar nazik olursa olsun bir ölçülü-lüğü, bir çekingenliği var, bu da arkadaşlarından uzak tutuyor onu. Rahatını kaçırıyor bu durum. Bernard olmasa büsbütün rahatsız olurdu.

Molinier, şimdi de Bernard'ın yaptığı gibi, ancak bir-iki dakika katılmıştı her topluluğa; o da hatıraseverlik belasına; öyle ya, işittiklerinin hiçbiri ilgisini çekmiyor. Gazete okuyan arkadaşının omzu üzerinden eğilmekteydi. Bernard, geriye dönmeden, sesini duydu:

“Gazete okumakla iyi etmiyorsun, kan beynine çıkacak.”

Öteki kekre bir sesle karşılık verdi:

“Sen de Maurras'ın sözü geçti mi hep bozulursun.”

Sonra bir üçüncüsü alaylı bir sesle sordu:

“Sence pek mi eğlenceli bu Maurras'ın yazıları?”

Birincisi yanıtladı:

“Can sıkıcı; ama bal gibi haklı.”

Sonra, Bernard'ın sesinden tanıyamadığı bir dördüncüsü, “Sen de can sıkıcı olmayan şeyleri derinlikten yoksun sanırsın,” dedi.

Birincisi sertçe karşılık verdi:

“Komiklikle budalalığı birbirine karıştırıyorsun sen!”

Bernard birdenbire Olivier'nin kolunu tuttu.

“Gel,” dedi alçak sesle. Onu birkaç adım öteye götürdü.

“Çabuk söyle, işim acele. Annelerle aynı katta yatmadığını söylemiştin, değil mi?”

“Odamın kapısını göstermiştim sana, dosdoğru merdivene açılır, bizim eve gelmeden önce bir yarım-kat.”

“Kardeşinin de orada yattığını söylemiştin, değil mi?”

“Georges, evet.”

“İkiniz yalnız mısınız?”

“Evet.”

“Ufaklık çenesini tutmasını bilir mi?”

“Gerekirse. Neden sordun?”

“Dinle şimdi! Ben evden ayrıldım, hiç değilse bu akşam ayrılacağım. Nereye gideceğimi bilmiyorum daha. Bir geceliğine beni konuk edebilir misin?”

Olivier sapsarı kesildi. Öyle heyecanlanmıştı ki Bernard'a bakamıyordu.

“Evet,” dedi, “ama on birden önce gelme. Annem her gece inip iyi geceler diler, kapımızı kilitler.”

“Ama o zaman...”

Olivier gülümsedi:

“Başka bir anahtarım var. Usulca vurursun kapıyı, Georges uyumuş olur belki, uyanmasın.”

“Kapıcı bırakır mı?”

“Ben söylerim. Aramız çok iyidir. Öbür anahtarı o verdi bana. Akşama görüşürüz.”

El sıkışmadan ayrıldılar. Bernard az sonra yazıp yargıcın masasına bırakacağı mektubu düşünerek uzaklaşırken onunla baş başa kaldığının görülmesini istemeyen Olivier, ötekilerin biraz kenarda bıraktıkları Lucien Bercail'in yanına gitti. Olivier, Bernard'ı daha üstün tutmasa çok sevecekti bu çocuğu. Bernard ne kadar girginse Lucien de o kadar çekingendi. Zayıf bulur insan onu; yalnızca yüreği ve kafasıyla yaşar gibidir. Binde bir göze alır adama sokulmayı ama Olivier'nin yaklaştığını gördü mü sevinçten deli olur. Lucien'in şiir yazdığını herkes sezinler; buna karşılık, hiç kuşku yok, Lucien'in tasarılarını açtığı tek insan Olivier'dir. Setin kıyısına gittiler birlikte.

“Ben bir kişinin değil, bir yerin öyküsünü anlatmak isterdim,” diyordu Lucien. “Örneğin, bak, şöyle bir bah-

çe yolu, burada olup bitenler, sabahtan akşama kadar. İlkın dadılar, kurdeleli sütanneler gelir... Hayır, hayır... İlkın cinsleri, yaşları belli olmayan, tepeden tırnağa griler giymiş insanlar... Yolu süpürmek, otları sulamak, çiçekleri değıştirmek, kısacası, kapılar açılmadan, sahneyi, dekoru hazırlamak için, anlıyor musun? Bundan sonra sütannelerin girişı. Yumurcaklar kumdan evler yapar, gü-rültü patırtıyla birbirlerine girer; hizmetçiler onları to-katlar. Sonra küçük sınıfların dağılışı, sonra işçi kızlar. Bir banka oturup karın doyuran yoksullar. Sonra birbirlerini arayan gençler, birbirlerinden kaçanlar, ıssız bir köşeye çekilenler, hayalciler... Sonra çalgı zamanı, mağazaların kapanış saati, kalabalık. Üniversite öğrencileri, şimdiki gibi. Akşam öpüşen sevgililer; ağlayarak ayrılan sevgili-ler... Sonra, gün batınca yaşlı bir çift. Sonra, birdenbire bir davul gümbürtüsü: Bahçe kapatılıyor. Herkes çıkar. Oyun bitmiştir. Anlıyorsun ya; her şeyin sonu gibi, ölüm gibi izlenim veren bir şey ... ama ölümden söz edilmeyecek elbet.”

“Evet, çok iyi anlıyorum,” dedi Olivier, Bernard’ı düşünüyordu, hiç dinlememişti.

“Hepsi bu değil, hepsi bu değil!” diye sürdürdü Lucien coşkunlukla. Öyküye bir tür sonuç eklemek, bir de gece, herkes gittikten sonra göstermek isterdim bu yolu: Issız, ama gündüzkinden çok daha güzel... büyük sessizlik içinde, heykeller dolaştırmayı düşünmüştüm... ama bayağı bir şey olurdu; ne dersin?”

Olivier dalgın dalgın, “Hayır, heykel olmasın, olmasın,” diye yanıtladı; sonra, arkadaşının üzgün bakışlarını görünce, “başarırsan çok güzel olur, dostum,” diye atıldı.

II

“Poussin’in mektuplarında ana babasına karşı minnetten iz bile yoktur. Daha sonra da onlardan ayrılışından dolayı hiçbir pişmanlık duymamıştır. Kendi isteğiyle Roma’ya yerleşmiş, her türlü dönüş isteğini, hatta her türlü anıyı yitirmiştir.”

PAUL DESJARDINS (*Poussin*)

Mösyö Profitendieu eve dönmekte acele ediyor, Saint-Germain Bulvarı boyunca kendisine yoldaşlık eden meslektaşı Molinier’nin çok ağır yürüdüğünü düşünüyordu. Adliyede çok yüklü bir gün geçirmişti. Sağ yanında bir ağırlık duyuyor, bu yüzden de kaygılanıyordu; yorgunluk, biraz zayıf olan karaciğerine vururdu hep. Yapacağı banyoyu düşünüyordu; günün kaygılarının verdiği ağırlığı atmak için iyi bir banyonun üstüne hiçbir şey yoktu ona göre; bu banyo nedeniyle ikinci kahvaltısı da etmemişti; ılık bile olsa suya ancak dolu olmayan bir mideyle girmek gerektiği kanısındaydı. Belki bir önyargıdan başka bir şey değildi bu; ama önyargılar, uygarlığın temel direkleridir.

Oscar Molinier elinden geldiği kadar sıklaştırıyordu adımlarını, Profitendieu’ye ayak uydurabilmek için

çaba harcıyordu ama ondan çok daha kısaydı, uyluğu da onunki kadar gelişmemişti; üstelik, yüreğinin üzerinde oldukça kalın bir yağ tabakası vardı, çabucak soluğu kesiliyordu. Profitendieu, elli beş yaşında hâlâ dinçti, tığ gibiydi, canlı bir yürüyüşü vardı, seve seve bırakıp gidebilirdi onu, ama görgü kurallarına son derece dikkat ederdi; meslektaşları kendisinden daha yaşlıydı, meslekte daha çok ilerlemişti, ona saygı borçluydu. Üstelik, karısının ana babası öldükten sonra bayağı hatırı sayılır bir duruma gelen servetini de bağışlatırması gerekirdi; Mösyö Molinier'nin varı yoğu başkanlık aylığıydı, bu da gülünç bir aylıktı, kişisel yetersizliğini gizlediği için daha da büyük bir onurla yerleştiği yüksek mevkiyle karşılaştırılmazdı. Profitendieu sabırsızlığını gizliyordu. Molinier'ye dönüyor, terini silişine bakıyordu; bununla birlikte, meslektaşının söylediklerine de büyük ilgi duyuyordu; ama görüş noktaları aynı değildi, tartışma kızışıyordu.

“Evi gözaltında tutun,” diyordu Molinier. “Kapıcıdan, sahte hizmetçi kızıdan bilgiler toplayın, bütün bunlar çok iyi. Ama dikkat edin, bu soruşturmayı azıcık daha ileri götürdünüz mü, ipin ucunu kaçırmırsınız; diyeceğim, bu iş sizi düşündüğünüzden de ötelere götürebilir demek istiyorum.”

“Bu kaygıların adaletle hiçbir ilgisi yok.”

“Durun dostum, durun; siz de ben de adaletin ne olması gerektiği ve ne olduğunu biliriz. Elimizden geleni yapıyoruz, buna bir diyeceğim yok; ama ne yaparsak yapalım, ancak yaklaştırma bir şeye varabiliyoruz. Bugün sizi uğraştıran durum son derece nazik. On beş sanıktan, daha doğrusu yarın ağzınızdan çıkacak bir tek sözle sanık olabilecek on beş kişiden dokuzu henüz ergenlik çağına gelmemiş. Bu çocukların bazıları da biliyorsunuz, çok saygıdeğer ailelerin çocukları. Bu bakımdan, en kü-

çük bir tutuklama kararı bile önemli bir beceriksizlik durumuna gelebilir bence. Parti gazeteleri işe el atacak; bir sürü şantaj, karalamaya yol açacaksınız. Ne yapmanız boşuna. Siz istediğiniz kadar önlem alın, özel adların ağza alınmasını önleyemeyeceksiniz... Size öğüt verecek durumda değilim, çok iyi bilirsiniz ki sizin gibi yüksek görüşlü, açık kafalı ve dürüst bildiğim bir kimseye akıl vermektense akıl almayı yeğ tutarım... Ama, sizin yerinizde olsam bakın nasıl davranırdım: Dört-beş elebaşını yakalayıp bu iğrenç rezalete son vermenin yolunu arardım... Evet, güçtür bunları yakalamak, biliyorum; ama ne yapalım, mesleğimiz de bu bizim. Bu şenliklerin yuvası olan daireyi kapattırır, işlerimi bu genç küstahların büyüklerini uyaracak bir biçimde ayarlardım, usulca, gizlice yalnızca suçun yinelenmesini önleyecek bir biçimde. Ha, bakın! Kadınları tükün deliğe, buna bir diyeceğim yok; bana öyle geliyor ki ahlaksızlığın doruğuna ulaşmadan onları temizlemek gerekir. Ama, gene söylüyorum, çocukları yakalamayın; onları korkutmakla yetinin; bütün bunları, 'bilinçsizce davrandıklarından dolayı' etiketiyle kapatın; bu işi yalnızca korkuyla savuşturduklarına şaşırıp dursunlar. Düşünün bir kez, üçü on dördüne bile basmamış daha; büyükleri de onları saflık, günahsızlık melekleri sanıyordur kuşkusuz. Ama sevgili dostum, durun bakalım, söz aramızda, biz bu yaşta kadınları düşünmeye başlamış mıydık?"

Durmuştu, parlak sözlerinden çok yürümek kesmişti soluğunu, Profitendieu'yü kolundan tutmuş, onu da durmaya zorluyordu.

"Düşünmüş olsak da ülkü, gizem, din gibi düşünmüştük bir bakıma," diyerek yeniden başlıyordu konuşmasına. "Bugünün çocuklarına gelince iş değişiyor, ülkü mülkü kalmamış bunlarda... Sırası gelmişken sorayım, sizinkiler nasıl? Bütün bunları onlar için söylemiyorum

elbette. Sizin gözetiminiz altında, verdiğiniz eğitimle, onların yoldan sapmalarından korkmak yersiz olur, biliyorum.”

Gerçekten de Profitendieu, oğullarından dolayı yalnız övünmüştü şimdiye kadar; ama boş hayallere de kapılmıyordu. Dünyanın en iyi eğitimi bile kötü içgüdüleri yenemiyordu; Tanrı'ya şükür, çocuklarında kötü içgüdüler yoktu. Molinier'in çocuklarında da yoktu herhalde; bunun için, kötü dostlardan, kötü kitaplardan kendiliğinden sakınıyorlardı. Öyle ya, önlenemeyecek olanı yasaklamak neye yarar? Bir kitabı yasak edersen, çocuk gizli gizli okur. Pek basitti onun yöntemi: Kötü kitaplar okumalarını yasak etmiyordu; ama çocukların bunları okumak için hiçbir istek duymayacakları bir biçimde ayarlıyordu durumu. Söz konusu işe gelince daha düşünecekti ama ne olursa olsun, Molinier'e bildirmeden hiçbir şey yapmayacağına söz veriyordu. Sessiz denetimini sürdürmekle yetinecekti, kötülük üç aydır sürdüğüne göre, birkaç gün ya da birkaç hafta daha uzayabilirdi pekâlâ. Ayrıca tatil de suçluları kendiliğinden dağıtacaktır. Hadi hoşça kal.

Profitendieu en sonunda adımlarını sıkılaştırabildi.

Eve gelir gelmez tuvalete koştu, banyonun musluklarını açtı. Antoine, efendisinin dönüşünü gözlüyordu, onunla koridorda karşılaşmanın yolunu buldu.

Bu sadık uşak on beş yıldır evdeydi; çocuklar elinde büyümüş sayılırdı. Çok şey görmüştü; başka birçok şeyden de kuşkulanıyordu ya kendisinden gizlediklerini sandığı şeylerin hiçbirini fark etmiyormuş gibi davranıyordu. Bernard, Antoine'ı hâlâ seviyordu. Ona veda etmeden gitmek istememişti. Belki de ailesine kızgın olduğu için yakınlarının bilmeyeceği bu gidişi, basit bir uşağa açmak hoşuna gidiyordu; ama yakınlarından hiçbirinin evde bulunmadığını da Bernard'dan yana bir nokta ola-

rak belirtmek gerek. Üstelik, Bernard onlarla vedalaşmaya kalksa onu alıkoymaya çalışırlardı. Açıklamalardan sakınıyordu. Antoine'a da yalnızca, "Gidiyorum," diyebilirdi. Ama bunu söylerken elini öyle törensi bir biçimde uzattı ki yaşlı uşak şaşırıldı.

"Akşam yemeğine dönmeyecek misiniz, Mösyö Bernard?"

"Yatmaya da, Antoine." Öteki ne anlaması gerektiğini bilemeden duraksarken Bernard daha anlamlı bir sesle, "Gidiyorum," diye yineledi, sonra da ekledi: "Bir mektup bıraktım, şeyin masasının üstünde..." Babamın, demeye karar veremedi, gene konuştu: "... çalışma odasının masasının üstüne. Tanrı'ya emanet ol."

Antoine'ın elini sıkarken sanki geçmişle de vedalaşmış gibi heyecanlıydı, çabucak, "Tanrı'ya emanet ol," diye yineledi, sonra, gırtlığının yükselen kocaman hıçkırığının kopuvermesine zaman kalmadan yürüdü gitti.

Antoine, onun böyle gitmesine ses çıkarmamanın ağır bir sorumluluk olup olmadığından kuşku duyuyordu, ama nasıl tutabilirdi?

Bernard'ın gidişi, aile için beklenmedik, tüyler ürpertici bir olaydı; Antoine fazlasıyla sezinliyordu bunu ama onun kusursuz uşak rolü, şaşırmış görünmemekti. Mösyö Profitendieu'nün bilmediklerini bilmek ona düşmezdi. "Mösyö Bernard'ın gittiğini biliyor musunuz, efendim?" demekle yetinebilirdi kuşkusuz; ama böylelikle her türlü üstünlüğü yitirmiş olurdu, bu da hiç hoş değildi. Efendisini bu kadar sabırsızlıkla beklemesi; ona dümdüz, saygılı bir sesle –Bernard'ın bildirilmesi için kendisini görevlendirdiği basit bir haberi verir gibiuzun uzun hazırladığı şu tümceyi söylemek içindi:

"Mösyö Bernard gitmeden önce çalışma odasında size bir mektup bıraktı."

O kadar basit bir tümceydi ki hiç fark edilmemek

tehlikesi vardı; boşu boşuna daha tumturaklı bir şey aramış, ama aynı zamanda hem tumturaklı hem doğal olabilecek hiçbir şey bulamamıştı. Ama Bernard'ın evden hiç uzaklaştığı olmadığı için, gözcüyle incelemek-te olduğu Mösyö Profitendieu irkilmekten kendini alamadı.

“Nasıl! Gitmeden...”

Hemen topladı kendini, emrindeki bir insan karşısında şaşkınlığını göstermemeliydi, üstünlük duygusu hiç çıkmazdı içinden. Gerçek başkanlara yaraşır, sakin mi sakin bir sesle tamamladı sözünü:

“Pekâlâ.”

Odasına giderken de, “Ne diyordun? Neredeymiş o mektup?” diye sordu.

“Yazı masanızın üstünde.”

Gerçekten de, Profitendieu, odaya girer girmez yazı yazmak için oturma alışkanlığında olduğu koltuğun karşısına, kolayca görülebilecek bir yere konulmuş bir zarf gördü; ama Antoine o kadar çabuk bırakmazdı adamın yakasını; Mösyö Profitendieu daha mektuptan iki satır okumamıştı ki kapının vurulduğunu işitti:

“Efendim, küçük salonda iki kişinin sizi beklediğini söylemeyi unuttuğum.”

“Kimmiş bunlar?”

“Bilmiyorum.”

“Birlikte mi gelmişler?”

“Öyle görünmüyor.”

“Ne istiyorlarmış?”

“Bilmiyorum. Sizi görmek istiyorlar.”

Profitendieu sabrının tükenmekte olduğunu sezdi.

“Daha önce de söyledim, kaç kez de yineledim, gelip beni burada rahatsız etmesinler diye – hele bu saatte; adliyede görüşme günlerim, görüşme saatlerim var... Niçin aldın onları içeriye?”

André Gide, sadece çağdaş
Fransız edebiyatının
kurucularından değil,
aynı zamanda Fransız
modernizminin önde gelen
entelektüellerinden biri.

Orhan Göz arkeoloji / Galeri

Kalpazanlar, yazdıklarını anlatı ya da uzun öykü olarak nitelendiren André Gide'in roman olarak adlandırdığı tek eseridir ve edebiyat tarihçileri tarafından da yazarın en önemli yapıtlarından biri olarak kabul edilir. Geleneksel roman anlayışının dışında kaleme alınan *Kalpazanlar*, bu türü adeta yeni baştan tanımlamak istemesi ve bir roman arayışının romanı olarak da edebiyat tarihinin yapıtaşlarından biri sayılır.

André Gide'in yirminci yüzyılımızın ilk yarısında, özellikle de iki büyük savaş arasında, kusursuz anlatımı, ilginç yapıtları, yazınsal, toplumsal, siyasal sorunlar karşısındaki özgür, önyargısız, değişik, değişken ama hep aynı ölçüde derinden kavrayıcı bakışıyla Fransız yazınına giderek Fransız kamuoyunu etkisi altında tutmuş, büyük bir yazar ve düşünür olduğu bilinir.

TAHSİN YÜCEL

Kapak resmi: PAUL CÉZANNE

ISBN 978-975-510-128-6

9 789733 101286